

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om inrättande av ett handlingsprogram för att höja kvaliteten i den högre utbildningen och främja interkulturell förståelse genom samarbete med tredjeländer (Erasmus Mundus) (2009–2013)"

KOM(2007) 395 slutlig

(2008/C 204/18)

Den 10 september 2007 beslutade rådet att i enlighet med artikel 262 i EG-fördraget rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

"Förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om inrättande av ett handlingsprogram för att höja kvaliteten i den högre utbildningen och främja interkulturell förståelse genom samarbete med tredjeländer (Erasmus Mundus) (2009–2013)"

Facksektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 21 februari 2008. Föredragande var **Mário Soares** och medföredragande var **José Isaiás Rodríguez García Caro**.

Vid sin 443:e plenarsession den 12–13 mars 2008 (sammanträdet den 12 mars) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 125 röster för, inga röster mot och två nedlagda röster.

1. Sammanfattning och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén välkomnar Europaparlamentets och rådets förslag till beslut om att inrätta ett program för att höja kvaliteten i den högre utbildningen och främja interkulturell förståelse genom samarbete med tredjeländer (Erasmus Mundus 2009–2013). Programmet utvidgar och förbättrar det nuvarande Erasmus Mundus-programmet, som EESK redan har uttryckt sitt stöd för.

1.2 Kommittén anser att ett väsentligt mål är att de europeiska högskolorna ska fungera som attraktionspoler för studerande från hela världen och därmed bidra till att lyfta fram den höga kvaliteten inom europeisk högre utbildning och forskning. Vi anser dock att programmet inte får bidra till kompetensflykten från tredjeländer. EESK anmodar därför kommissionen att i samarbete med myndigheter och högskolor i tredjeländer undersöka strategier som kan uppmuntra studerande och lärare att utnyttja möjligheterna inom Erasmus Mundus och därefter återvända till sina hemländer för att bidra till en hållbar utveckling där. Kommittén påpekar att man för att uppnå detta mål måste skapa nära förbindelser mellan EU:s politik för utvecklingssamarbete och program som Erasmus Mundus.

1.3 Kommittén noterar satsningen i det nya handlingsprogrammet på att öka lärarnas rörlighet genom att de tilldelas 40 % av alla planerade stipendier, jämfört med 16, 6 % i det nuvarande programmet. Detta skifte måste ses som en möjlighet att berika inte bara forskningen utan också kulturen och utbildningen generellt sett. Kommittén betonar i detta sammanhang att lärares och studerandes rörlighet inte längre, som ofta är fallet i dag, bör vara ett individuellt ansvar utan ett i allt högre grad institutionellt ansvar.

1.4 Kommittén anmodar medlemsstaterna och kommissionen att så snabbt och effektivt som möjligt undanröja hinder

i de nationella lagstiftningarna för lärare och studerande när det gäller tillträde till de olika EU-länderna och erkännande och godkännande av kvalifikationer. Man får inte skapa hinder eller svårigheter för utlandsvistelserna för dem som vill delta i programmet.

1.5 Kommittén anser att urvalsförfarandena bör innehålla en utjämningsmekanism på europeisk nivå för att förhindra en allvarlig obalans mellan olika studieområden, mellan de studerandes och akademiskernas ursprungsregioner samt mellan de medlemsstater där studierna ska bedrivas. EESK stöder således innehållet i bilagan till beslut 2317/2003 om inrättande av Erasmus Mundus-programmet och rekommenderar Europaparlamentet och rådet att införa denna mekanism också i föreliggande förslag.

2. Förslaget till beslut

2.1 Förslagens övergripande mål är att höja den europeiska högre utbildningens kvalitet och främja dialog och förståelse mellan folk och kulturer genom samarbete med tredjeländer samt att främja de övergripande målen för EU:s yttre politik och bidra till tredjeländernas hållbara utveckling inom den högre utbildningen. Programmet omfattar femårsperioden 2009–2013

2.2 Förslaget till beslut innehåller följande konkreta mål:

- Att främja strukturerat samarbete mellan högre utbildningsanstalter och akademisk personal i Europa och tredjeländer.
- Att bidra till ett ömsesidigt berikande av samhällen genom att främja rörlighet för tredjeländernas mest begåvade studenter och akademiker, som kan er hålla kvalifikationer och/eller erfarenhet i Europeiska unionen, och rörlighet för de mest begåvade europeiska studenterna och akademikerna till tredjeländer.

- c) Att bidra till utvecklingen av de högre utbildningsanstalternas mänskliga resurser och kapacitet till internationellt samarbete i tredjeländerna.
- d) Att förbättra tillgången till och öka synligheten för den europeiska högre utbildningen i världen och stärka dess attraktionskraft för medborgare i tredjeländer.

2.3 Initiativet ska genomföras med hjälp av följande insatser:

- Gemensamma mastersprogram och doktorandprogram inom ramen för Erasmus Mundus.
- Partnerskap mellan högre utbildningsanstalter i Europa och tredjeländer.
- Åtgärder för att öka Europas attraktionskraft som utbildningsområde.
- Stöd till utvecklingen av gemensamma utbildningsprogram och samarbetsnätverk för utbyte av erfarenhet och god praxis.
- Förstärkt stöd till rörlighet mellan gemenskapen och tredjeländer för personer inom högre utbildning.
- Främjande av språkfärdighet, helst genom att studenterna ges möjlighet att lära sig minst två av de språk som talas i de länder där de högre utbildningsanstalterna är belägna.
- Stöd till pilotprojekt som bygger på gränsöverskridande partnerskap som är utformade för att utveckla innovation och kvalitet inom den högre utbildningen.
- Stöd till analyser och uppföljning av den högre utbildningens tendenser och utveckling i ett internationellt perspektiv.

2.4 Avsikten med programmet är att fortsätta verksamheten i den första omgången (2004–2008). Det nya programmet är dock ambitiösare och syftar till att uppnå en fastare integration av samarbetet med tredjeländer, till att omfatta alla nivåer av den högre utbildningen, förbättra de europeiska studenternas finansieringsmöjligheter och utöka möjligheterna till samarbete med högskolor i utomeuropeiska länder.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Liksom i sitt yttrande om Erasmus World-programmet (2004–2008) ⁽¹⁾ välkomnar kommittén förslaget till Europaparlamentets och rådets beslut och gläder sig över de initiativ som har tagits eller planeras för att i enlighet med artikel 149 i EG-fördraget bidra till utbildning av högre kvalitet och främja samarbetet med tredjeländer.

3.2 EESK såg i sitt tidigare yttrande positivt på att *"initiativ för att gynna högre utbildning av god kvalitet tar konkret form, bland annat genom samarbete med tredje part som tar sig uttryck i samarbete mellan de främsta universiteten, värvning av framgångsrika forskare*

och incitament för de välutbildade i tredje land. Denna ömsesidigt fruktbara synergi ger möjlighet att utöka kontaktytorna och bäddar för större förståelse framöver samt för samarbete mellan EU och ursprungsländerna" ⁽²⁾.

3.3 Eftersom det handlar om samma typ av program, med få men viktiga ändringar, framför EESK samma anmärkningar och tillföljande kommentarer:

3.3.1 Erasmus Mundus-programmet sammanfaller i tiden med Bolognaprocessens centrala mål om att skapa ett europeiskt område för högre utbildning och forskning senast 2010 genom konvergerande reformer av de nationella systemen för högre utbildning.

3.3.2 Det sammanfaller emellertid också med ett annat, utåtriktat mål: att sprida kännedom i världen om Europa som ett område för högre utbildning och forskning av hög kvalitet. Det är därför mycket viktigt att Bolognaprocessen faller väl ut så att de europeiska universiteten och högskolorna generellt, och inte bara några få, ska bli attraktionspoler för unga studerande från tredjeländer.

3.3.3 Att kommissionen är medveten om detta framgår av att den ser Bolognaprocessen som en integrerad del av sin utbildningspolitik, med samma ställning som forskningen i EU.

3.3.4 Målet att skapa ett europeiskt område för högre utbildning rymmer implicit ett annat, nämligen att attrahera studerande och lärare från tredjeländer. Eftersom detta är ett viktigt och till och med centralt mål för att Europa ska kunna stärka sin ställning i världen, vill EESK som så många tidigare gånger tidigare framhålla att man måste undvika kompetensflykt från ursprungsländerna ⁽³⁾.

3.3.5 I detta avseende är insats nummer 2 "Erasmus Mundus-partnerskap" föredömlig, eftersom den inte bara tar hänsyn till tredjeländernas konkreta utbildningsbehov utan också öppnar för möjligheten för begränsade vistelser under kort tid. De föreslagna insatserna skulle enligt EESK göra det möjligt till både lärare och studerande från tredjeländer att under en berikande period undervisa och studera vid europeiska universitet. De bör emellertid uppmuntras starkt att återvända till sina hemländer så att de kan bidra till hållbar utveckling och social sammanhållning i dessa länder och samtidigt på ett värdefullt sätt sprida kännedom i världen om Europas universitet och högskolor.

3.3.6 Risken att kompetensflykten ökar från länder där kunskaperna behövs som mest – på grund av brist på anställningsmöjligheter eller helt enkelt förutsättningar att vidareutveckla det egna forskningsarbetet – kan också minskas genom att man inför masters- och doktorandprogram i tredjeländer som innefattar kortare kurser eller praktik i de europeiska länderna för att undvika att dessa personer förlorar sina rötter i hemländerna.

⁽¹⁾ Se EESK:s yttrande av den 26 februari 2003 om "Förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om ett program för att höja kvaliteten i den högre utbildningen och främja interkulturell förståelse genom samarbete med tredjeländer (Erasmus World) (2004–2008)", föredragande: José Isaias Rodríguez García Caro (EUT C 95, 23.4.2003).

⁽²⁾ Se föregående fotnot.

⁽³⁾ Se EESK:s yttrande av den 12 december 2007 om "Migration och utveckling: möjligheter och utmaningar", föredragande: Sukhdev Sharma (CESE 1713/2007 – REX/236).

3.3.7 Denna risk kan också minskas via åtgärder som utbildningsanstalterna själva deltar i, till exempel genom avtal som innehåller hemreseplaner och eventuella ersättningsystem.

3.3.8 Utgångspunkten för Erasmus Mundus-programmet, som ingår i ett övergripande EU-politiskt perspektiv och som är i linje med Lissabonstrategins mål att Europa ska bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi, bör vara att kompetensflykt utgör ett allvarligt hot mot en harmonisk utveckling i samarbetsländerna, oavsett om det gäller samarbete med de länder som redan har ingått avtal eller en vidare vision om strategiskt samarbete med tredjeländer⁽⁴⁾.

3.3.9 Det är också viktigt att understryka att detta program har ett annat mål, nämligen att främja kulturutbyte i strävan efter ökad kvalitet inom undervisning och forskning⁽⁵⁾. Programmet får därför inte tjäna som förevändning för att införa ett kommersiellt perspektiv på den högre utbildningen, utan det måste främja en högre kvalitet inom undervisningen, oberoende forskning, respekt för akademisk frihet och, som det anges i förslaget, intensifiera kampen mot alla former av social utestängning.

3.4 Slutligen måste (i likhet med Bolognaprocessen) högskolornas system för intern och extern utvärdering bygga på kriterier som tar hänsyn till den akademiska verkligheten och stimulerar högskolorna att uppnå högsta kvalitetsnivå, vilket är en ovillkorlig förutsättning för att de ska fungera som attraktionspolar för studerande och lärare från tredjeländer och bevara sin identitet.

4. Särskilda kommentarer

4.1 En central aspekt av Erasmus Mundus-programmet är elevernas och lärarnas rörlighet. Erfarenheterna av Bolognaprocessen visar att man har fokuserat mer på elevernas än lärarnas rörlighet, trots att man i olika deklarerationer har betonat lärarnas rörlighet för att Bolognastrategin ska bli framgångsrik. Detta underströks 2006 av Europarådet, som hävdade att strategin var "ofullständig och osammanhängande".

4.1.1 Mot denna bakgrund är det viktigt att Erasmus Mundus främjar lärarnas rörlighet. Man måste i enlighet med Bolognaprocessens sex huvudmål beträffande forskare och lärare överkomma de svårigheter som hindrar lärarnas faktiska rörlighet, och fästa särskild uppmärksamhet på erkännande och värdering av de kunskaper och resultat som härrör från forskning, undervisning och utbildning under de perioder som lärarna har arbetat på annan ort.

4.1.2 Det är synnerligen viktigt att beakta följande aspekter, som inte får bagatelliseras:

- Skillnader mellan utbildningssystemen i de utsändande och mottagande länderna.

⁽⁴⁾ Se EESK:s yttrande av den 25 oktober 2007 om "EU:s invandringspolitik och utvecklingsamarbete med ursprungsländerna", föredragande Luis Miguel Pariza Castaños (CESE 1461/2007 – SOC/268) (EUT C 44, 16.2.2008).

⁽⁵⁾ Se EESK:s yttrande av den 20 april 2006 om "Förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om europeiska året för interkulturell dialog (2008)", föredragande: Agnes Cser (EUT C 185, 8.8.2006).

- Behovet av uppskattning för och erkännande av de berörda personernas utbildning samt undervisnings- och forskningserfarenhet.

- Erkännande av inte enbart det vetenskapliga bidraget utan även av det sociokulturella värdet.

- Utbytet av lärare och forskare bör ses som en faktor som gynnar kultur och utbildning och inte enbart som ett sätt att välja de bäst kvalificerade lärarna, studerandena och forskarna från tredjeländer, som om det var fråga om "kvalificerad" invandring.

4.1.3 I detta sammanhang bör man se till att lärarutbytet gynnar såväl de utsändande och mottagande länderna som studenterna och universiteten själva. Möjligheten för personer från tredjeländer att erhålla kvalifikationer och kunskap genom studieperioder i Europa skulle kunna utgöra ett sätt att främja den typ av rörlighet för högt utbildade som gagnar både de utsändande och de mottagande länderna. De mest kända formerna av utbyte är besök, korta studieperioder, sabbatsår och särskilda forskningsprogram, men det finns också ett stort antal andra alternativ.

4.2 I meddelandet omnämns vissa aspekter som EESK stöder fullt ut och som, på grund av deras stora betydelse, bör framhållas:

4.2.1 Den utmaning som den språkliga mångfalden i Europa innebär, och som hela denna fråga aktualiseras, bör ses som en extra möjlighet för dem som väljer Europa som destinationsort. Det faktum att man erkänner att ett visst språk håller på att bli "vetenskapens språk" innebär inte att man skulle vara omedveten om det värde som inläringen av andra språk har för utbildningen och forskningen i en globaliserad värld. Inläringen av andra språk garanterar språklig rikedom och större möjligheter för alla, inklusive medborgare och andra bosatta i EU som endast talar sitt modersmål.

4.2.2 De komplicerade migrationsbestämmelserna som ständigt ändras (och blir allt mindre flexibla) utgör ett annat problem som man inte får glömma bort i diskussionen om akademiker och studerande från tredjeländer. Dessa får inte under några omständigheter utgöra ett hinder för lärares, forskares och studerandes rörlighet. Framför allt bör Europeiska rådets resolution om beviljande av visum till studerande och lärare som deltar i program av denna typ genomföras.

4.2.3 Erasmus Mundus-programmet måste också fullt ut nå ett annat mål som ställts upp, nämligen att det ska utgöra ett instrument för bekämpning av alla former av utestängning, inklusive rasism och xenofobi samt bidra till att jämna ut ojämlikheter mellan män och kvinnor.

4.3 Resultatet av en studie som på begäran av kommissionen utfördes av *Academic Cooperation Association* åren 2004–2005 visar behovet av att utarbeta en europeisk strategi för inrättande av ett europeiskt område för högre utbildning i syfte att

tillbakavisa påståendet att endast universiteten i de mest utvecklade länderna och i länderna med de längsta universitetstraditionerna kan erbjuda undervisning av hög kvalitet i EU.

4.3.1 Denna strategi grundar sig på kravet (som redan ingick i det nuvarande Erasmus Mundus-programmet) att partnerskap måste upprättas mellan minst tre universitet från minst tre länder för att en ansökan ska vara giltig. Detta krav, som EESK stöder fullt ut ⁽⁶⁾, kvarstår i programmet för 2009–2013.

4.3.2 Det finns emellertid också andra faktorer som är av avgörande betydelse om man vill förbättra de europeiska universitetens dragningskraft. Dessa är bland annat universitetens internationella rykte, kvaliteten på lärarkåren, studiekostnaderna, stipendiernas omfattning, examinas status, sysselsättningsmöjligheterna, tredjelandsmedborgarnas kännedom om olika universitet i EU-länder samt även levnadskostnaderna och hur svårt det är att få inresevisum. Alla dessa faktorer, i synnerhet levnadskostnaderna och studieavgifterna, bör beaktas vid beviljandet av stipendier.

4.3.3 Denna nya fas i Erasmus Mundus-programmet bör därför utgöra ett tillfälle att med universitetsrepresentanter, lärare och studerande diskutera hur man kan sprida information om de förtjänster som andra universitet i andra EU-länder har i syfte att uppmuntra studerande och lärare från tredjeländet att söka till ett större antal utbildningsinstitut.

4.3.4 En sätt att uppnå detta mål är att, med Bolognaprocessen som gott exempel, överlag höja det europeiska universitetsområdets profil i de informationskällor som för närvarande konsulteras av personer som har för avsikt att studera utanför hemlandet (Internet, webbplatser, EU:s representationer).

4.3.5 Genom ett nära institutionellt samarbete mellan medlemsstaterna, kommissionen och universitetsmyndigheterna skulle det således kunna vara möjligt att skapa en omsorgsfullt utformad portal för de europeiska universiteten, som skulle uppdateras kontinuerligt, vara lättillgänglig och ha ett intressant innehåll som ges stor spridning. Portalen skulle också innehålla länkar till olika europeiska universitets portaler. Vidare skulle man vid EU-representationerna kunna inrätta särskilda avdelningar med uppgift att tillhandahålla information om det europeiska universitetsområdet.

4.4 En central faktor för det europeiska universitetsområdets dragningskraft är att det finns en välmeriterad och välavlönad lärarkår som ges yrkesmässigt erkännande.

4.5 EESK framhåller än en gång att kommittén är övertygad om att Erasmus Mundus-programmet erbjuder en utmärkt möjlighet att få tag i de mest lovande unga studenterna, lärarna och forskarna i tredjeländet, som utan tvekan kommer att vara till stor nytta för Europas utveckling. Kommittén vill dock inte förtiga att många ungdomar med akademisk utbildning i EU har stora svårigheter att finna anständigt och lämpligt arbete i hemlandet. Detta konstaterande bör dock inte uppfattas som ett förbehåll mot Erasmus Mundus-programmet, utan som en uppmaning till en debatt om frågan.

4.6 Det är viktigt att framhålla att det i många utvecklingsländer endast är de offentliga universiteten som har kapacitet att demokratisera den högre utbildningen genom att avlägsna diskriminering och ojämlikhet (ett av målen för Erasmus Mundus-programmet). Trots att programmet inte bör göra någon skillnad mellan den offentliga och privata sektorn, bör det således i dessa fall bidra till att konsolidera och stärka de offentliga universiteten i tredjeländer samt hjälpa dem att nå målet att erbjuda utbildning och forskning av hög kvalitet samtidigt som den akademiska friheten respekteras.

4.7 I artikel 5 f i förslaget till beslut bör man även nämna arbetsmarknadsparterna (företrädare för arbetstagare och arbetsgivare), som känner till de faktiska förhållandena samt vilka kunskaper och kvalifikationer som verkligen behövs på arbetsmarknaden. Man bör också beakta tredjeländernas behov av ekonomisk och social utveckling då man planerar innehållet i en masters- eller doktorsexamen.

4.8 I bilagan till beslut nr 2317/2003 (EUT L 345, 31.12.2003, s. 1) om inrättande av Erasmus Mundus-programmet anges följande (i punkt b i avsnittet "Urvalsförfaranden"): "Vid urvalsförfarandena skall en utjämningsmekanism på europeisk nivå användas för att förhindra en allvarlig obalans mellan olika studieområden, mellan de studerandes och akademikernas ursprungsregioner samt mellan de medlemsstater där studierna skall bedrivas." Denna mening har strukits i bilagan till förslaget om ett nytt Erasmus Mundus-program. Om en av programmets prioriteringar är att höja de europeiska universitetens profil och säkerställa deras deltagande i programmet anser kommittén att det är mycket viktigt att denna princip tillämpas vid urvalet av deltagare, så att man kan undvika att stöd inom ramen för programmet alltid går till samma medlemsstater och universitet.

Bryssel den 12 mars 2008

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs

ordförande

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁶⁾ Uppgifter som kommissionen offentliggjort visar att mer än 350 universitet från nästan alla EU-länder hittills har deltagit i Erasmus Mundus-programmet och att universitet från 12 av de 27 medlemsstaterna har ansvarat för projektkoordineringen. Det framgår också att merparten av projekten har omfattat partnerskap med mer än fyra universitet från olika länder.